

naj sam sebe, ali ga pri pesniških izdelkih oblika ali zadržaj ali oboje skupaj mika, naj razločuje novo od tega, kar mu je že znano, in naj tako vse prešine. Pri podučivnih spisih naj se pred vsem ozira na logiko, načert ali osnutek naj se razločuje, doba in naj imenitniše resnice naj se spominu vtiskujejo. Če pa spisi domišljijo zbujaajo, kakor so na primeri novele, historični romani, — nastaja poglavitna reč, da se značaji primerjajo in da se opazuje, če so doslednje narisani. Kadar se pa zgodovinske osebe v misel jemljejo, naj se vprašuje, kaj zgodovina pové in naj se primerja, je li to resnično, kar je pisatelj govoril. Znano pa je, da so ljudje, kateri kaj premišljujejo, od nekdaj tako brali, in tudi dandanašnji tako bero, ker takšnega branja so se navadili; mladost pa se mora tega še le naučiti. To ima pa ravno poglaviten namen jezikoslovnega poduka po naših šolah biti, naj bodo že ljudske ali učene šole. Ako se pri jezikoslovnem poduku ta namen doseže, potem zgodnje branje lepoznanstva ni več škodljivo, in vsi drugi nameni združeni s tim podukom dosežejo se toliko gotovejše. Le potreba je, da se v jeziku pametno podučuje. Kar pa tukaj od jezika govorimo, mislimo le na materni jezik, in vse pravila tukaj rečene veljajo posebno za tega.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

3. Ali človek obrača, Bog pa oberne. Začne se tridesetletna vojska. Naj huje je terpela v tej vojski Nemčija, razdvojena po Lutrovi krivi veri; zmed avstrijskih dežel pa je terpelo Česko in Moravsko. Čehom pogubivna zmaga cesarskih pri Beli gori poleg Prage poparila je enako hudi slani vse šole akatoličanov in Česko, ki je imelo pod 30. letno vojsko nad 4.000.000 prebivavcev, imelo jih je po končani vojski še kakih 800.000. Maloktera vojska je toliko šol pokončala, ker ropanja, požiganja in morije ni bilo konca ne kraja, in vojske pod versko pretvezo so še bolj kervave, neusmiljene in razdevajoče memo drugačnih. Ljudje, kar jih je še bilo ostalo, bili so med vojskinim hrupom skoro popolnoma obdivjali. V tih okoliščinah izgovorili so možje v visokem zbirališču v Minstru in Osnabriku staro resnico: „Šola naj bo in naj ostane lastnina

cerkve, in to so pregovorili ravno tisti možje, ki so poterdili vse cerkveno-ropne dela, ki so se godilo od leta 1517., da se je mogel mir storiti.

Odsihdob so pa nagovarjali škofje povsod podložno duhovščino, da naj se z vso gorečnostjo poprime podučevanja malih. Manjkalo pa je duhovnov in učencikov, in po avstrijskih deželah oskerboval je po več krajih po 5, 6 celó do 13 cerkva na prostoru šestih štirjaskih milj en duhoven, ker vojska je ljudi pokončala, protestante pa vlada iztirala. Za učencike so pa jemali rokodelce, ki so bili za silo izobraženi, pa izslužene vojake. Na višje podučevanje tedaj ni bilo misliti, metodike ni bilo pričakovati od takšnih ljudi, in palica je gospodarila po šolah. Dasiravno se je od takih in enakih kazni več pripovedovalo, kakor je bilo v resnici, so pa vendar vsi kaj boljšega želeli. Posebno je povzdigoval svoj glas zoper pedantizem v šoli Amos Komenski, od kterega smo zgoraj govorili. Tožil je, da vse hočejo otrokom le v spomin vtisniti, če pa ne gre, pa s palico pomagajo. Njegovo svarjenje se ta čas ni nič spremenilo, boljših učencikov najeti ni bilo mogoče, po vojski je ljudstvo silno ubožalo, in v sredi svojih velikih fara so bili dostikrat duhovni brez plače.

Kjer pa nadloga do verha prikipí, je pa že tudi pomoč blizo. V tem času začele so se verske društva, šolski bratje in šolske sestre od prejšnjih v tem razločne, da so njeni udje tudi po samem otroke podučevali. Janez de la Sale, kanonik v Rheims na Francoskem, je vpeljal družbo šolskih bratov l. 1680. Pridružil si je mladenčev 16 — 17 let starih, kteri so po doveršenem 23. letu z obljubami se zavezali, za svoje ponižno življenje; začeli so se šolski bratje v Francii, Belgii, Italii in Ameriki. Franciskan Nikolaj Bare je pa osnoval družbo sester deteta Jezusa, ki so se bile po seminišcih izurile za učencice, in ko so potem popolnoma brez plače mladost podučevale.

(Dalje prth.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Prvi predelek.

Goli stavki.

Osební zaimki. Časovník v sedanjem času. Kako pravimo, kadar sami od sebe kaj pripovedujemo, ali govorimo?